

Het Socratisch Café

Inleiding

Het Socratisch Café is een ontmoetingsplek voor mensen die op socratische wijze met elkaar in gesprek willen gaan. Hierachter vind je de ‘menukaart’ waarin diverse gesprek- en reflectievormen staan beschreven. Er zijn steeds enkele deskundige gespreksleiders aanwezig, maar je kunt ook zelf een gesprek (leren) leiden. Iedere bijeenkomst staat er één thema centraal. Daarnaast biedt het menu een groot aantal vaste gespreksthema’s: klassieke, maatschappelijke, organisatorische.

Achtergrond

Socrates is de aartsvader van de westerse filosofie. Hij onderzocht allerlei fundamentele kwesties door middel van een gesprek. Door het uitwisselen en toetsen van meningen bracht hij zijn gesprekspartners tot een onderzoek van hun eigen praktijk, hun ervaringen en hun opvattingen over wat belangrijk is in het leven.

Socrates’ gesprekken waren altijd gericht op het vaststellen van wat ‘deugdelijk’ gedrag is of een ‘deugdelijke’ opvatting. Daartoe vroeg hij iemand zijn opvattingen over een kwestie nauwkeurig te formuleren. Hij wilde niet alleen weten wat je van die kwestie vond, maar ook hoe je er zelf feitelijk mee omging. Daardoor bracht hij zijn gesprekspartners ertoe niet alleen hun ideeën, maar ook hun gedrag, houding en manier van leven te onderzoeken. Socratisch onderzoek is wezenlijk zelfonderzoek.

Reflectie

Socrates is de grondlegger van het reflectieve gesprek. Hij introduceerde het idee dat intelligentie of verstandigheid geen puur individuele aangelegenheid zijn: om hen op te wekken heb je anderen nodig. Hij zag in dat als je een aantal mensen bijeenbrengt die bereid zijn na te denken en in staat om te twijfelen, zij samen iets kunnen bereiken wat ze in hun eentje niet kunnen, namelijk waarheid vinden. Door in gesprek te gaan.

Een gesprek is een ontmoeting van mensen met verschillende ideeën, gewoonten en herinneringen. Bij een werkelijke ontmoeting wisselen zij niet alleen feitelijkheden uit. Integendeel, zij transformeren de feiten, reconstrueren en herinterpreteren ervaringen en zetten ze in een nieuw kader. In een gesprek schud je niet alleen de bestaande kaarten door elkaar, je creëert ook nieuwe kaarten.

Belang van gesprekken

De manier waarop we praten is bepalend voor de kwaliteit van ons werk en ons leven. Taal vormt de werkelijkheid. Verander je taal en je verandert de wereld. Dat is – als je in termen van belangen wilt spreken - het belang van een goed gesprek.

Alle verandering, vernieuwing, verbetering, komt voort uit het leggen van een verband tussen gedachten die nooit eerder aan elkaar gekoppeld zijn. Om dat te bereiken heb je andere meningen nodig, andere mensen, andere invalshoeken. Socrates kon dat zo goed, nieuwe invalshoeken openen, dat je gelouterd uit een gesprek te voorschijn kwam. En hij is natuurlijk niet de enige. Montaigne noemde het voeren van gesprekken ‘de meest vruchtbare en natuurlijke oefening van de geest’. Hannah Arendt was van oordeel dat gesprekken niet alleen de mens van het dier onderscheiden, maar ook de burger van de ‘idiot’ (letterlijk ‘degene die zich alleen met zichzelf bezig houdt’). Sommige hedendaagse politici beschouwen het gesprek als de enige manier om ‘de boel bij elkaar te houden’.

Tijdelijke gemeenschappen

Intussen zien we op tv het onvermogen om een reflectief gesprek te voeren voortdurend met pijnlijke scherpte voorbijkomen. Kennelijk hebben veel mensen het idee dat een gesprek

bestaat uit het tegen elkaar opbieden van meningen, al dan niet op hoge toon. Of je een ander bereikt lijkt er niet toe te doen. Het gaat er om het eigen standpunt uit te dragen. En iedereen wil gehoord worden, maar niemand wil luisteren.

In het Socratisch Café oefenen we een heel ander gesprek, een dat gekarakteriseerd wordt door luisteren en vragen stellen, door ruimte geven en herkenning zoeken. Een socratisch gesprek is een poging gezamenlijk na te denken. Het is een reflectief gesprek, een onderzoeksgesprek. Zulke gesprekken zijn een belangrijk middel om mensen te verbinden, tijdelijke gemeenschappen te vormen, verschillen te verkennen, te overbruggen of te leren respecteren. Dat is ook tegenwoordig weer van groot belang.

Doel van het Socratisch Café

Wil je in staat zijn dit soort gesprekken te voeren, dan zul je moeten oefenen in een vorm van praten die verbindt, waarin geluisterd wordt, waarin gezamenlijk nagedacht kan worden. Daarop is het Socratisch Café gericht.

Het Socratisch Café heeft een inhoudelijk en een methodisch doel. Het gaat er primair om in een gesprek een thema inhoudelijk uit te diepen en het genoeg te smaken dat eigen is aan een goed gesprek: het spel van ideeën, de betrokkenheid bij anderen, het zelfonderzoek, de combinatie van lichtvoetigheid en ernst e.d. Daarnaast gaat het er ook om te oefenen in klassieke en moderne gespreksdisciplines en reflectievormen. Zodat je betere gesprekken leert voeren, een onderzoekende houding ontwikkelt en zelf een gesprekscultuur leert beïnvloeden.

Eigen karakter

Het Socratisch Café brengt uiteenlopende mensen samen in een tijdelijke gespreksgemeenschap. Anders dan in de bekende filosofische cafés of debatcentra spelen de bezoekers in het Socratisch Café altijd zelf de hoofdrol. Er zijn geen toeschouwers, iedereen doet mee. Er is ook geen aparte status voor inhoudelijke deskundigen, zij zijn gewoon deelnemers aan het gesprek. Wel zijn er gespreksleiders die deskundig zijn in de gehanteerde gespreksmethodes. Dit geeft het Socratisch Café een heel eigen karakter.

Tijd en plaats

Het Socratisch Café vindt plaats iedere laatste vrijdag van de maand van 15.30 -18.30 uur te Huize Lydia, Roelof Hartplein 2a, te Amsterdam. Aan het begin van de bijeenkomst wordt het thema kort ingeleid. Dan inventariseren we de wensen van de gasten: wie wil welk gesprek voeren. Vervolgens zoekt elk groepje een tafel op, waar het gesprek wordt gevoerd. Ervaren begeleiders zijn beschikbaar voor time-outs en adviezen. Tussen 17.00 – 17.30 uur worden de gesprekken onderbroken voor een ‘pauzenummer’ of een plenair gesprek over een actueel onderwerp. Om 18.30 uur worden de gesprekken beëindigd. Daarna is er een nagesprek met de gespreksbegeleiders en drinken we een borrel aan de bar.